
Türkiye’de Gençliğin Siyasallaşma Biçimleri: Kesimler Arası Bir Karşılaştırma

Etyen Mahçupyan

Türkiye’de Gençliğin Siyasallaşma Biçimleri: Kesimler Arası Bir Karşılaştırma

Etyen Mahçupyan

Kore Şehitleri Cad. No: 38/3
Zincirlikuyu, 34394, İstanbul
T +90 212 217 75 65-66
F +90 212 347 18 86
E info@podem.org.tr
www.podem.org.tr

TÜRKİYE'DE GENÇLİĞİN SİYASALLAŞMA BİÇİMLERİ: KESİMLER ARASI BİR KARŞILAŞTIRMA

Yazar

Etyen Mahçupyan

Kapak Tasarımı

Aslı Özcivelek

Yayın Tasarımı

POMPAA

info@pompaa.com

+90 850 885 0 722

www.pompaa.com

Basım Yeri

UZMAN DİJİTAL BASKI VE BÜRO MAKİNELERİ LTD. ŞTİ.

Fahrettin Kerim Gökay Caddesi No:13/B

Hasanpaşa, Kadıköy, İstanbul

+90 216 700 10 77 (pbx)

Basım Yılı

Aralık 2016

Baskı Adedi

200

PODEM YAYINLARI

ISBN 978-605-66456-5-5

Copyright © Aralık 2016

Tüm hakları saklıdır. Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Derneği'nin (PODEM) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve PODEM'in kamusal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

Etyen Mahçupyan

Etyen Mahçupyan, lisans derecesini Boğaziçi Üniversitesi Kimya Mühendisliği bölümünden, ilk yüksek lisans derecesini Boğaziçi Üniversitesi İşletme Yönetimi bölümünden, ikinci yüksek lisans derecesini ise Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden almıştır.

Mahçupyan, Türkiye'nin tarihine, siyasi zihniyetine ve toplumuna dair ondan fazla kitaba imza atmıştır. Radikal, Yeni Binyıl, Taraf, Zaman, Today's Zaman, Daily Sabah ve Akşam gazetelerinde köşeyazarlığı yapmıştır. 2007 – 2010 yılları arasında Agos'un genel yayın yönetmenliğini üstlenmiştir. Halihazırda Karar için yazmaktadır.

2012 – 2015 yılları arasında TESEV'de Danışman olarak çalışmalarını sürdürmüştür. Ekim 2014 – Nisan 2015 döneminde Başbakanlık Başdanışmanı olarak görev yapmıştır. Mahçupyan, PODEM'in kurucu üyelerinden olup, İcra Kurulu'nda görev almaktadır.

PODEM Hakkında

Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları Derneği (PODEM) Şubat 2015'te kurulan İstanbul merkezli bağımsız bir düşünce kuruluşudur.

PODEM olarak vizyonumuz, demokrasinin tüm kurumsal ve hukuksal altyapısı ile var edildiği; demokrat zihniyetin, toplumsal barışın ve adaletin hakim olduğu; bölgesel ve küresel düzeyde barış ve adalet ortamının tesis edilmesinde etkisi artan bir Türkiye'nin inşasına katkıda bulunmaktadır. Misyonumuz, Türkiye toplumunun ve Türkiye ile ilişkisi olan diğer toplum ve devletlerin değişen dinamiklerini araştırmalar aracılığı ile anlamak ve analiz etmek; elde edilen bulguların ışığında politika önerileri geliştirmektir.

Berghof Vakfı Hakkında

Bu araştırma raporu PODEM ve Berghof Vakfı'nın ortak projesi kapsamında yayımlandı. Kar amacı gütmeyen bağımsız sivil toplum kuruluşu Berghof Vakfı, çatışma dönüşümü sürecinde sürdürülebilir barışı destekler ve "çatışma dönüşümüne alan açma" misyonu doğrultusunda seçilen bölgelerde benzer amaçlara hizmet eden ortaklarıyla birlikte, çatışmalı durumlar karşısında tarafların ve diğer aktörlerin şiddet içermeyen karşılıklar üretmesini sağlamaya çalışır.

Yazarların görüşleri kendilerine aittir, her zaman Berghof Vakfı'nın görüşlerini yansıtmaz.

İçindekiler

- 6 Sunuş
- 9 Giriş
- 11 İdeoloji
- 14 Kimlik
- 17 Sınıf
- 20 Bireyselleşme
- 23 Eylem/şiddet
- 25 Genel Değerlendirme

Sunuş

Elinizdeki rapor, Türkiye’de farklı toplumsal kesimlerin gençlerinin siyasallaşma biçimlerini anlamak amacıyla, İstanbul’da dört, Diyarbakır’da da iki dar alan niteliksel saha araştırmasının ideoloji, kimlik, sınıf, bireyselleşme ve eylem/şiddet boyutlarında karşılaştırmalı analizlerini içeriyor. Çalışma, İstanbul’da Alevi, Kürt kökenli gençlerin ve İslamcı siyasetlere yakın gençlerin, Diyarbakır’daysa Kürt gençlerin bu boyutlardaki ortak noktalarını ve farklılıklarını ortaya koymayı amaçlıyor.

İstanbul’daki araştırmaların ilkinin, İstanbul’da Alevilerin yoğun olarak yaşadığı, sol cephe hareketlerinin örgütlendiği mahallelerdeki gençler oluşturuyor. Kanaat önderlerinin yanında söz konusu mahallelerde ikamet eden, aileleri çoğunlukla Sivas, Erzincan, Tokat, Kahramanmaraş, Tunceli’den göç etmiş, 16-35 yaş aralığında 38 kişiyle birebir, derinlemesine mülakatlar yapıldı. Mahallelerdeki cemevleri, çay bahçeleri ve kafelerde yarı-etnografik gözlemler yoluyla veri de toplandı.

İstanbul’daki ikinci saha araştırması, İstanbul’un Küçükçekmece ilçesindeki, Kürt, Arnavut, Bulgar gibi, farklı etnik kimliklerin hakim olduğu ve bu kimliklerle tanımlanmış mahallelerde yaşayan gençlerin kimliklerine duydukları aidiyeti, sosyoekonomik, sosyal, siyasi boyutlarıyla analiz ediyor. Araştırma kapsamında, 17-28 yaş aralığında, toplam 23 kişiyle yarı-yapılandırılmış, derinlemesine mülakatlar gerçekleştirildi. Mahallelerdeki çarşılar, parklar, esnaf işletmeleri, kahvehanelerde yarı-etnografik gözlem yoluyla veri toplandı.

Üçüncü saha araştırması, zorunlu göç, geçim sıkıntısı gibi nedenlerle Doğu ve Güneydoğu’daki illerden İstanbul’a yerleşmiş Kürtlerin ikamet ettikleri mahallelerde yaşayan Kürt gençlerin aidiyetlerini şekillendiren toplumsal ilişkilerin, mekansal, sosyoekonomik şartları ortaya koymayı amaçlıyor. Araştırma kapsamında, 19-29 yaş aralığında toplam 33 Kürt gençle derinlemesine, yarı-yapılandırılmış mülakatlar yapıldı.

İstanbul’daki son çalışmaysa İstanbul özelindeki İslami gruplar/çevreler ekseninde yürütüldü. Bunun için diğer sahalarda olduğu gibi mahallelere odaklanmak yerine, İstanbul’da bulunan çeşitli İslamcı sivil toplum kuruluşlarına (STK) ve alt gruplarına üye, 17-30 yaş aralığında, toplam 30 kişiyle derinlemesine mülakatlar yapıldı. Örneklem temsiliyetten ziyade, İslami görüş içindeki geniş görüş yelpazesini yansıtacak şekilde oluşturuldu.

Diyarbakır sahası, Diyarbakır’da hem Kürt siyasetine hem de bölgede etkin İslamcı cemaatlere yakın gençlerle yapılmış iki saha araştırmasının bulgularını sunuyor. İlk saha

araştırması kapsamında, yaşları 18-29 arasında değişen, yarısı erkek yarısı kadın olmak üzere Kürt siyasetine yakın toplam 20 gençle derinlemesine mülakatlar yapıldı. Gençlerle dernek ofislerinde, evlerde, kafelerde bir araya gelindi. Diyarbakır'daki İslamcı cemaat/hareketlere yakın gençlere odaklanan ikinci saha kapsamında İslamcı camia içinde sivil toplum faaliyetleri yürüten, 6 kadın 12 erkek olmak üzere toplam 18 kişiyle yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapıldı. Yaş aralığı 20-32 arasında seyretti.

İstanbul'daki dört araştırma 2015 yılı içerisinde, Diyarbakır'daki iki araştırmaysa 2016 yazında gerçekleştirildi.

Giriş

Son on beş yılda Türkiye, aynen 19. yüzyılın sonuna benzeyen bir fiziki gelişme ve buna paralel bir fikri savrulma yaşadı. Bu durumu etkileyen unsurların başında küreselleşmenin çok aktörlü ve belirsizlikler taşıyan bir dünya yaratmakla kalmayıp, Ortadoğu'nun yeniden yapılanmasını da gündeme getirmesi var. Aynı zamanda Batılı ülkelerde yabancı karşıtlığının artması ve özellikle Müslüman kimliği hedef alması da söz konusu ortamı sertleştirdi. Diğer taraftan hakim Kürt siyaseti Suriye'de otonom bir yönetime sahip olma hayalleri içinde, Türkiye'deki 'Kürt meselesinin' sınırlarını genişletti. Böylece Türkiye ulusal sınırlar içinde kendini güvende hissettiği geçmiş ruh halinden uzaklaştı.

Aynı süre içinde Türkiye'de kişi başına gelir arttı, kentleşme ve alt yapı yatırımları tüm Cumhuriyet tarihinde yapılmış olanın üzerine çıktı. Kemalist rejimin mirasının tükenmekte olduğu bir noktada, AK Parti çeperi merkeze taşıyan bir iktidar oluşturdu ve kısa sürede ülkedeki orta sınıfın iki misline çıkmasına neden oldu.

Yine aynı süre içinde Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve özgürlükler alanında normlar yükseldi. Dış dünyaya kapalı toplulukların sürdürülmesi zorlaştı. Cemaatsel topluluklar, esnemelerini ve diğer topluluklara ilişki kurmalarını gerektiren şartlarla karşı karşıya kaldılar. Bireyselleşme ve sekülerleşme hızla yaygınlaşmaya başladı. Toplumun geniş kesimi, evrensel doğruların ne olduğu konusunda birbirine yaklaştı. Ama aynı anda ülkenin toprak bütünlüğü ve kimliği konusunda tehdit algısı da yükseldi.

Bu karmaşık ortam, kimliksel taleplerin çeşitlenmesine ve giderek siyasileşmesine yol açarken siyasi iktidar demokratik reformları gerçekleştirmeyle güvenlikçi otoriter yöntemler uygulama arasında gidip geldi. Ancak her dalgalanma hayal kırıklıkları yaratmakla kalmayıp, ülkenin yönetilmesini daha da zorlaştırdı. Çözümlerin gecikmesi ve ülkenin hangi yönde ilerlediği konusunda kuşkular gençlerin siyasallaşmasını ve içindeki bazı grupların radikal yaklaşımlara yönelmesini teşvik etti.

Elinizdeki rapor, İstanbul'da dört, Diyarbakır'da iki dar alan niteliksel saha araştırmasına dayanıyor. İstanbul'dakiler, radikal görüşlere yakın Kürt, Alevi ve İslamcı gençleri anlamaya yönelik. Diyarbakır'dakiler ise hepsi Kürt olmakla birlikte hakim Kürt siyasi hareketine veya yerel İslamcı siyasetlere mensup gençleri ele alıyor. Dolayısıyla çalışmanın amacı Türkiye'deki gençleri anlamak değil. Daha dar kapsamlı olarak, 'şiddet kullanabilen siyaset ve örgütlenmelerle ilişkide olan veya bunlara sempati duyan gençler' konu ediliyor.

Bu analiz çalışması, İstanbul ve Diyarbakır'ı önce ayrı ele alarak her birinin içindeki farklı kimlikteki gençlerin ortak yanlarını ve farklılıklarını tespit etmeye çalışıyor. Değerlendirme bölümleri ise İstanbul ile Diyarbakır'ın bir bütün olarak ele alınmasını, Kürt ve İslamcı kimliklerle ilgili bölgesel karşılaştırma yapılmasını mümkün kılıyor. Analizlerde bahsi geçen gençlerin hepsi, araştırma kapsamında görüşülen gençleri konu almakta olup, bu kesimlere mensup tüm gençlik üzerine bir genelleme olarak okunmamalıdır.

Söz konusu analiz ve karşılaştırma beş başlık altında yapılıyor: ideoloji, kimlik, sınıf, bireyselleşme ve eylem/şiddet.

İdeoloji

İstanbul: ortak yönler

Farklı kimliklere ve ideolojilere sahip olmakla birlikte daha radikal görüşlere yakın duran gençlerin algısında dört ortak nokta bulunuyor:

1. Tüm sorunlar ve çözümler ideolojik zeminde tanımlanıyor. Sahip oldukları ideolojiler anlam dünyalarını bütünüyle kuşatabiliyor.
2. İdeolojik tutumun gerisinde hızlı değişimden olumsuz etkilenme, bunun getirdiği hayal kırıklıkları var.
3. Hepsi de kendince onları çevreleyen 'düşman' ortam tarafından asimile edilmekten korkuyorlar.
4. Öte yandan hepsi çözümü kendi mağduriyetlerinin giderilmesinde görüyor ve bunun diğer kimliklerdeki kişileri etkilemeyeceğini düşünüyorlar.

İstanbul: farklılıklar

Üç farklı kimliğe mensup gençler arasındaki en belirgin farklılık neye güven veya güvensizlik duydukları konusunda ortaya çıkıyor. Kürtler PKK'ye güvenirken, devlete ve iktidara güvensizlik besliyor. Aleviler çok güçlü şekilde ifade edilmese de Batıya güven duyuyor ve onlar da devlete ve iktidara güvenmiyor. Buna karşılık İslamcılar tam tersine devlete ve iktidara güvenirken, Batıya ve daha temelde Batının değerlerine güvensizlik besliyor.

Diyarbakır: ortak yönler

Kürt ve İslamcı ideolojiye bağlı iki ayrı genç grubunun ortak olarak sahip oldukları üç görüş bulunuyor.

1. Tüm sorunlar ve çözümler ideolojik zeminde tanımlanıyor. İdeolojiler bütün soru ve cevapların neredeyse tek kaynağı.
2. Her iki grup için de ideolojik ve siyasi mücadele kutsal. Bu süreç içerisinde yaşanan yabancılaşma olumlu bir unsur olarak görülüyor.
3. Demokratikleşmenin ima ettiği özgürlük ve eşitlik gibi değerlerin hayata yansımaları gerekli görülüyor ama çözüm için yeterli bulunmuyor.
4. Siyasi hedefler uğruna faydacı yaklaşım kabul edilebilir ve rasyonel bulunuyor.
5. Diğer ideolojik grupların 'çözüm' olarak gördükleri alternatifler bir tehdit olarak algılanıyor.

Diyarbakır: farklılıklar

1. İlkesel olarak sivil siyaset desteklense de Kürt kimliğini öne çıkaranlar şiddete daha fazla açık kapı bırakıyorlar.
2. Faydacı bakışın meşruiyetini savunurken, ideolojik olarak Kürt kimliğini sahiplenenler devlete karşı olmayı, İslamcı kimliğini sahiplenenler global sisteme karşı olmayı gerekçe gösteriyor.
3. 'Demokrasi' ideolojik Kürtler için olumlu bir ortam ve kullanılabilir bir araç. İslamcılar için ise olumsuz bir sistemik yaptırım ve nerdeyse bağımsız bir aktör.

Değerlendirme

Siyasi gruplar içinde yer alan gençlere bakıldığında İstanbul ile Diyarbakır'ı birleştiren temel eksenin ideolojik olduğu görülüyor. Hangi gruba ve kimliğe dahil olursa olsun, gençler sorunlarını ve çözümleri tüm hayatlarını kuşatan ve anlamlandıran bir temel ideolojinin içinden algılıyorlar. Bu ideoloji bir makro retorik olarak işlev görüyor. Ancak gündelik hayata, çevre ve öteki ile ilişkilere gelindiğinde İstanbul ile Diyarbakır birbirinden çok farklı iki varoluş halini ifade ediyor.

İstanbul'daki gençler sürekli bir tehdit algısına sahipler. Hem belirsizlikler içeren ve hangi yönde değiştiğinden emin olamadıkları bir gündelik akışın içindeler, hem de çevrelerinde 'düşman' olarak gördükleri ve esasta 'ötekine ait' bir dünya var. Dolayısıyla İstanbul'daki gençlerin ilk kaygısı korunma ve kendilerini ayakta tutma. O nedenle siyasi değerlendirmeleri güven/güvensizlik kaygısıyla yakından ilişkili.

Oysa Diyarbakırlı gençler kendi sosyal ve kimlikel ortamlarında yaşıyorlar. Bu nedenle gündelik hayatın ima ettiği sıkıntı veya tehlikeler ikinci planda kalırken, makro sorun ve çözümlere ait söylemleri öne çıkarıyorlar. Mücadeleye yoğunlaşan bu yaklaşım gençlerin daha 'teorik' ve 'siyasi' argümanlar üretmesine yol açıyor.

İstanbul ile Diyarbakır gençliği arasındaki kritik iki farklılık, gençlik siyasallaşmasının çevre koşullarına ne denli bağımlı olduğunu ortaya koyuyor. İstanbul için çevreye yabancılaşma doğrudan gündelik hayat üzerinde bir tehdit oluşturduğu için olumsuz bir unsur. Buna karşılık Diyarbakır'da yabancılaşma çok daha söylem ve siyaset düzleminde yaşanıyor ve safları pekiştirdiği için olumlu olarak algılanıyor.

Buna paralel olarak İstanbul'daki gençler kendi sorunlarının çözümünün başkaları için tehdit oluşturmadığını düşünürken, başkalarının sorunlarının çözümüne de karşı olmadıklarını ima etmiş oluyorlar. Diyarbakır'dakiler ise aksi görüşte. Başkaları için çözümleri doğrudan kendilerine yönelmiş tehdit olarak görüyor ve kendi çözümlerinin başkalarına tehdit oluşturduğunu da yadsımıyorlar.

İdeoloji düzleminde bakıldığında doğal toplumsal/kimlikel çevrenin gençlik siyasallaşması üzerinde çok belirgin bir etki yaptığı söylenebilir. Heterojen ortamlarda gençler daha güvensiz, kırılğan, tedirgin bir ruh hali içindeler ve kendilerini gündelik hayatta idame ettirme kaygısı taşıyorlar. Bu durum ideolojik söylemle gündelik eylem arasında bir boşluk yaratıyor. İdeoloji siyasi önermeler üretmeye yaramaktan ziyade onları bir arada tutan bir inanç söylemi işlevi görüyor. Kimlik açısından homojen ortamlarda ise gündelik hayatın ihtiyaçlarını arka plana iterek ideolojiyi

yücelten bir söylem üretmek, kendin ve karşıtlarını bu çerçevede içinde anlamlandırmak doğal hale gelebiliyor. Bu atmosferde gençler daha özgüvenli konuşuyor, uzun vadeli ve makro hedefler için uğraştıklarını düşünüyorlar.

İki bölge arasında Kürt ve İslamcı gençlerin ideolojik tutum açısından farklılaşması da yukarıdaki ayrışmayı aynen yansıtıyor. Ancak Diyarbakır'da Kürt kimliğini öne çıkaran gençlerin İslamcı olanlara karşı PKK/HDP nedeniyle sahada daha üstün olmalarının sonucu olarak, İslamcılarının göreceli olarak daha 'ilkesel', Kürt kimliğini sahiplenenlerin ise daha 'siyasi/faydacı' bir söyleme yönelttikleri dikkat çekiyor.

Kimlik

İstanbul: ortak yönler

Gençlerin kimliksel bilinçlenme ve siyasallaşma sürecinde Kürt, Alevi ve İslamcı gruplar arasında çok belirgin benzerlikler var.

1. Büyük şehre göçün ve bu süreçte yaşananların kimikleşme üzerinde doğrudan etkisi olduğu anlaşılıyor. Maddi imkansızlıklar söz konusu kimikleşmeyi daha da derinleştirebiliyor.
2. Yine de kentlilik olumlu bir unsur olarak, bir özgürlük ve imkan dünyası olarak görülüyor.
3. Ancak kentin büyüklüğü ve karmaşıklığı gençleri daha dar ölçekli, kendi yaşam alanlarına ait sorunlar üzerinde yoğunlaştırıyor.
4. Bütün gençler kendilerini 'öteki' karşısında tanımlama ihtiyacı hissediyorlar.
5. Hepsinde güçlü karşısında yaşanan bir mağduriyet duygusu var.
6. Her üç kimliktekiler de yabancılaşma, güvensizlik, dışlanmışlık duygusuna sahip...
7. Temel korkuları melezleşmek ve yozlaşmak, yani kimliğini yitirmek...
8. Bu ruh hali nedeniyle hangi kimliğe sahip olursa olsun gençlerin hepsinde bir 'kimikleşme' arzusu olduğu görülüyor.
9. Korunma ve savunma içgüdüleri ile kimikleşme dürtüsünün bileşimi, mekanların kimikleştirilmesine, kimliklerle tanımlanmasına neden oluyor. Her grup şehrin içinde kendine ait hissedeceği 'mikro' mekanlar buluyor veya üretiyor.
10. Gruplar diğer kimliklere olduğu kadar, diğer kimliklerin mekanlarına da mesafeli bir duruş sergiliyor, somut karşılaşmalardan kaçınıyor.

İstanbul: farklılıklar

Farklı gençlik kümeleri arasında kimlik açısından tek anlamlı farklılık kimliğin taşıyıcısı olarak Kürt gençlerin ana dili, Alevi ve İslamcı olanların ise inancı işaret etmesi...

Diyarbakır: ortak yönler

Farklı ideolojik yaklaşımlara sahip olmalarına karşın Kürt veya İslamcı kimliklerini öne çıkaran gençler arasında önemli benzerlikler bulunuyor.

1. Bütün gençlerde bir ayrımcılık ve adaletsizlik algısı var ve bunu kendi yaklaşımlarının temeline yerleştiriyorlar.
2. İstanbul dışında Türkiye'nin batısı ile hemen hiçbir ilişkileri olmadığı gibi, buna yönelik bir istek de taşıyorlar.
3. Türkiye'ye bir aidiyet duygusu ile bağlı değiller. Türkiye geneline hakim olan

yaşama biçimi ve yönetim anlayışı çoğu zaman yadırganma ile karşılanmakla kalmıyor, gençlerde bir dışlanma ve aşağılanma duygusu da yaratıyor.

4. Dolayısıyla gençlerin aidiyet duyguları, kendi tasavvurlarındaki bir bütünlüğe yönelik. Soyut yönleri de olan bir 'makro mekan' üretiliyor ve aidiyet orada aranıyor. Kürt kimliğini öne çıkaran gençler için aidiyet (Türkiye içinde veya Ortadoğu'daki) Kürt coğrafyasına... İslamcı kimliğe sahip olanlarda ise aidiyet İslam coğrafyasına veya daha geniş ve muğlak bir tanımla 'ümmete'.

Diyarbakır: farklılıklar

Kürt ve İslamcı gençler arasında iki temel farklılık dikkat çekiyor.

- 1.** Kürt kimliği üzerinden kendisini ifade edenler için Kürt coğrafyasının içi ile dışı arasında bir algılanma farklılığı yok. Her yerde 'Kürt' olarak görülüyorlar. Oysa bölgede kendilerini İslamcı olarak tanımlayan gençler, bölge dışına çıktıklarında başkaları tarafından 'Kürt' olarak algılanıyorlar. Bu durum İslamcı gençlerin zihinsel dünyasını daha karmaşık hale getiriyor ve çok yönlü yorum ve siyaset arayışlarına neden olabiliyor.
- 2.** Hem Kürt, hem İslamcı kimliği yansıtan gençlerin kendi içlerinde 'yumuşak' ve 'sert' görüşlere karşılık gelen bir görüş yelpazesi var. Kürt kimliğini öne çıkaranlarda sertleşme örgüte yakınlıkla doğrudan bağlantılı. İslamcılarda ise daha yatay ve çoğul bir sosyal yapılanma mevcut ve sertlik bağlı olunan cemaate göre değişebiliyor.

Değerlendirme

Kimlik oluşumu açısından ele alındığında hangi kimliğe ait olursa olsun tüm gençlerde ortak olarak ayrımcılık, adaletsizlik ve dışlanmışlık duygusu hakim. Mağduriyet söylemi genelde meşrulaştırıcı bir işlev görüyor ve kimlikleşmeyi herkesin gözünde olağan kılıyor. Buradan hareketle kimliğin gençlerde esas olarak tepkisel bir boyuta sahip olduğunu, kendini var etme, koruma ve kanıtlama aracı olarak görüldüğünü ileri sürmek mümkün.

Buna karşılık İstanbul ve Diyarbakır arasında çok temel bir ayrışma da gözlemleniyor. İstanbul'daki gençler zorunlu bir varoluş mücadelesi içinde olduklarını düşünüyor ve başkaları ile birlikte yaşayabilmenin taktiklerini geliştirmeye çalışıyorlar. Dolayısıyla sürekli bir öğrenme süreci içerisinde olduklarını söylemek mümkün. Buna karşılık Diyarbakır'daki gençlerin bölgeyi yeterli bir bütünlük olarak ele aldıkları, bölge dışı ile ilgilenmedikleri, hatta oradaki kimlik ve siyasi duruşları reddettikleri görülüyor. Bu da enerjilerinin tamamen bölge içine ve birbirlerine karşı yönelmesini kendi gözlerinde meşrulaştırıyor.

İstanbul'da yaşanan kimliği yitirme korkusuna Diyarbakır'da rastlanmıyor. İstanbul'daki korunma içgüdüsüne karşılık Diyarbakır'da kimliğin hayata damga vurması arayışı var. Bu farklı dürtülerin uzantısı olarak verilen 'mücadelenin' içeriği de değişiyor. İstanbul'daki gençler mücadeleyi daha 'mikro' ölçekte, kendi yaşam alanlarıyla sınırlandırarak tanımlamaya daha yatkınlar. Oysa Diyarbakır'dakiler coğrafi alanı ve kimliksel bağlantıları olabildiğince genişletiyor ve mücadele kavramını bu 'makro' çerçeveye oturtmayı tercih ediyorlar.

Tüm bu farklılıkların sonucu olarak İstanbul'daki gençlerin kimliksel duruşuna ve siyasetine 'içe kapanma' dürtüsü hakim gözüküyor. Tehdide karşı alan daraltarak ve kimliksel tahkimatla karşılık veriliyor. Diyarbakır'da ise aksi bir refleks söz konusu... Dışa açılma, ölçek büyütme ve daha üst

söylemlere yönelme buradaki gençlerin ortak yönü. Güncel siyasi sıkışmalar ana sorunun daha geniş bir perspektife oturtulması ile karşılanıyor ve çözüm de yine o perspektifte aranıyor.

Kürt veya İslamcı kimliği öne çıkaranları coğrafi bir mukayeseye tabi tutarsak, İstanbul'dakilerin daha sosyal olanı vurguladıklarını söylemek mümkün. Kürtler için bu ana dil... İslamcılar için ise Müslümanlık. Oysa Diyarbakır'da her iki grup da 'siyaseti' merkeze alıyor, siyasetin gereklerini yerine getirerek kimliğini pekiştiriyor. Böylece İstanbul'da kimliğin kültürel yönleri inşa edici bir güce sahipken, bölgede siyaset egemen bakışı ve dili oluşturuyor.

Sınıf

İstanbul: ortak yönler

Farklı kimlikteki gençlerin sosyoekonomik durum ve çevre koşullarına uyum açısından benzerlikler taşıdığını gözlemlemek mümkün. Sınıfsal konum bütün bu çeşitliliği özetlemek için uygun bir tanım olarak ortaya çıkıyor, çünkü gençlerin algısındaki temel unsur aşamadıkları bir hiyerarşinin varlığına gönderme yapıyor.

- 1.** Sosyoekonomik durum ve sınıfsallaşma ile kimikleşme arasında doğrusal bir ilişki olduğu ileri sürülebilir. Alt sosyoekonomik konumda olan ve bu konumu sınıfsal bir perspektif içinde yorumlayan ailelerde gençlerin kimikleşmesi daha çabuk ve kolay oluyor.
- 2.** Kentlileşme süreci ailenin çevreyi ve hayatı algılamasında dominant bir unsur. Bu süreçte ayrımcılık çok kritik ve derin izler bırakabiliyor ve ailenin içe kapanması sonucunu yaratabiliyor.
- 3.** Alt sosyal sınıflarda kimikleşme daha duygusal ve tepkisel bir zeminde harmanlanıyor ve bu nedenle radikal özellikler taşımaya daha açık olabiliyor.
- 4.** Öte yandan gençlerde merkeze yaklaşma, şehri kullanma, sosyal statü açısından yükselme isteği çok yüksek. Ne var ki yabancı konumunda kalınacağına dair tedirginlik ve korkular engelleyici bir rol oynayabiliyor.
- 5.** Farklı kimlikli cemaatlerin birbirine yakın yaşadığı ortamlarda gençlerin diğer kimliklerle bireysel ilişki kurması kolay olmuyor. Herkes kendi mahallesinin ruh haline ve baskısına uymak durumunda kalıyor. Buna karşılık diğer kimlikli cemaatlere uzak yaşıyorsa, bireysel ilişkilerin daha kolay kurulabildiği anlaşılıyor.
- 6.** Yabancılığı aşmak ve merkezin parçası olmak açısından eğitim en önemli kaldıraç olarak gözüktüyor. Daraltılmış kimlikli mekanların aşılması gençleri merkeze yönelttiği ölçüde onları daha özgür ve güvende de hissettirebiliyor.

İstanbul: farklılıklar

Sosyoekonomik ve sınıfsal konum ile siyasallaşma ve radikal görüşlere yaklaşma arasında genelde ters yönlü bir ilişki olmasına karşın, Alevilerde farklı bir yönelimin varlığı dikkat çekiyor. Genellemeye müsait bir veri olmasa da, göreceli olarak daha üst sosyal statüde olan Alevi ailelerde inanç İslam'ın dışında telakki edilerek, Alevilik daha siyasi bir yaklaşım olarak tanımlanabiliyor. Alt gelir gruplarında ve mahalle yaşamında ise Alevilik İslam'ın içinde kabul ediliyor ve böylece kültürel yönü ile ortaya çıkıyor. Dolayısıyla siyasallaşma da muhtemelen daha ziyade 'solculuk' üzerinden yaşıyor. Eğer yüksek sosyal statüye yönelimi

bir entegrasyon işareti olarak alacaksak, Kürt ve İslamcı kimliğinde entegrasyon ile kimliğin siyasallaşması arasında ters, Alevilerde ise doğrusal bir ilişkinin olduğuna dair işaretler olduğu söylenebilir.

Diyarbakır: ortak yönler

Kimlikle sosyoekonomik durum ve sorunlar arasındaki ilişkiye bakıldığında, bölgedeki İslamcı gençlerin içinde yaşadıkları karmaşık kimlikleşme hali belirginlik kazanıyor. Çünkü bütün sosyoekonomik sorunlar Kürt olmakla ilişkilendiriliyor ve bu durum İslamcılar için de geçerli. Dolayısıyla İslamcı gençler İslam üzerinden kimlikleşme ile birlikte, yaşadıkları sorunlar itibarıyla Kürt kimliğini de aynen benimsemek durumunda kalıyorlar. Bu da toplumun ve ülkenin geri kalanı karşısında daha yekpare bir Kürt kimliğinin işlevsel olduğuna işaret ediyor.

Diyarbakır: farklılıklar

Sosyoekonomik sorunların Kürt kimliği ile ilişkili olduğu herkesçe kabul görse de, bunun Kürt veya İslamcı kimliğindeki algılanma biçimi tamamen aynı değil. Kürt kimliğini siyasallaştıranlar için boyutu ne olursa olsun bütün sorunlar ideolojik. Oysa İslamcılar için sosyoekonomik sorunun niceliği, niteliği ve derinliği önemli. Herhangi bir sorun ancak 'yakıcı' hale gelince ideolojik addediliyor. Böylece İslamcıların kendilerini Kürt kimliğinden bir miktar mesafeli tuttukları söylenebilir. Bu farklılığın uzantısı olarak Kürt kimliğini öne çıkaranlar için her şey 'Kürt meselesinin' parçası iken, İslamcılar için böyle değil. Dolayısıyla ilk grupta çözüm Kürt siyasi taleplerinde billurlaşıyor. Oysa diğer grup çözümü makro ve global ölçekte arıyor ve daha ideolojik bir boyutta tanımlıyor.

Değerlendirme

İstihdam ve eğitim olanaklarıyla birlikte düşünüldüğünde sosyoekonomik ortam ve imkanların gençlerin hayatla kurdukları ilişkide çok etkili olduğunu öne sürmek mümkün. Genelde daha iyi yaşam koşullarının daha 'yumuşak' bir kimlikleşme yarattığı gözlemlenebiliyor. Ancak sosyoekonomik boyutun ve genelde sınıfsal konumun kimlikleşme ve siyasallaşma açısından İstanbul'da çok daha belirleyici olduğu söylenebilir. Diyarbakır'da siyasallaşma hayatın somut koşullarının ne boyutta olduğundan ziyade, ideolojik ortam tarafından belirleniyor.

Buna paralel olarak sınıfsal bakışın içeriği de bu iki coğrafi bölgede farklılaşıyor. İstanbul'da gençler sınıfsal yükselmeyi, hayat koşullarının iyileştirilmesini amaçlayan bir perspektife (de) sahipler. Oysa Diyarbakır'da bir 'yükselme' hevesinden ziyade var olan, geçmişten bu yana süreklilik arz eden sorunlara vurgu yapılıyor. Böyle bakıldığında İstanbul'daki gençliğin daha 'yabancı' ve 'sert' bir ortamda yaşamasına karşın daha umutlu bir gelecek hayali üretebildiği iddia edilebilir. Diyarbakır'daki gençlik ise kendi coğrafyasına sahip olmakla birlikte daha karamsar bir tablo çiziyor. Bunda 'çözümün' İstanbul'da daha bireysel, Diyarbakır'da daha toplumsal nitelik taşımasının da etkisi var.

İstanbul'da sosyoekonomik çevre gençler tarafından daha ziyade içine 'düşülen' bir verili durum olarak görülüyor. Bu nedenle bizatihi kendisinin ideolojik olduğu ileri sürülüyor. Ancak karşılaşılan tepki ve muamele gençler nezdinde ideolojik olarak yorumlanmaya müsait. Buna karşılık Diyarbakır'da yaşamı belirleyen hemen her şey daha baştan ideolojik.

Gençler açısından iki bölge arasında temel fark birinde başkasına ait, diğesinde kendine ait bir dünyada yaşıyor olması. İstanbul'da her açıdan heterojen ve çok kimlikli bir yapıda kendine ait bir alan açma ihtiyaç ve arzusu öne çıkıyor. Oysa Diyarbakır esas ve tekil olarak Kürt kimliğini yansıtan bir şehir... Dolayısıyla burada siyasallaşma daha kimliksel ve bölgesel bir perspektif içinde oluşuyor ve bireysel arayışları teşvik etmiyor.

Bunun doğal sonucu Diyarbakır'da cemaatçi, grupsal yaklaşımların hem Kürt hem İslamcı gençlik içinde belirleyici olması. Bireysel arayışlar aynı zamanda siyasetten ve kimlikten uzaklaşma olarak algılanıyor. İstanbul'da ise bireysel davranış mümkün ve kınanmıyor. Merkeze yaklaşarak ve çoğullaşarak yaşadığı ölçüde 'esnese' de kimlikten ve siyasi görüşlerden uzaklaşma yaratmıyor, çünkü yabancı ortam belki daha da sertleşerek varlığını sürdürüyor.

Bireyselleşme

İstanbul: ortak yönler

Gençlerin kimlikleşme ve siyasallaşma sürecinde bireyselleşme hem zihinsel hem de pratik açıdan kritik bir işleve sahip. Bireyselleşmenin kişiyi şiddet siyasetine yakınlaştırdığı gibi uzaklaştırması da muhtemel ama büyük şehir ortamında olumlu etkisi çok daha belirgin...

- 1.** Hangi kimlikte olursa olsun ailelerin hepsi ataerkil bir yaklaşıma sahip. Çocukları üzerinde fazla korumacılar ve belirli normların dışına çıkmalarından rahatsız oluyorlar. Bunda yabancı bir yere göç etmiş olma, kendini koruma içgüdüğü, ailenin dağılmasından korku gibi unsurların etkisi var. Ancak sonuçta büyük şehrin normlarıyla aileninkiler arasında uyumsuzluk oluşuyor ve gençler arada kalıyor. Bu çatışmanın bazı gençleri aileyi 'aşan' bir siyasi çizgiye çekmesi, ya da ailenin siyasi bakışından uzaklaştırması mümkün olabiliyor.
- 2.** Ataerkil ailelerin yaygın bir özelliği olarak kadınlar üzerindeki baskı çok daha yoğun. Dolayısıyla kadınlar aileye meşru bir tepki verme arayışıyla da siyasete yönelebiliyor ve bu sayede göreceli olarak daha özgür bir ortama geçebiliyorlar. Siyasetin kadın-erkek ilişkilerinin yeniden tanımlanmasında etkili olduğu ve sonuçta aile içi hiyerarşisi de değiştirebildiğine dair ipuçları gözlemlenebiliyor.
- 3.** Gençlerde aileden kopuş veya kaçış şeklinde bir dürtünün yaygın olduğu anlaşılıyor. Her zaman hayata geçmese de, gençler kendi hayatlarını ve geleceklerini 'dışarıda' aramaya eğilimliler. Hayatını kendi iradesiyle yaşama arzusu yaygın bir istek. Bunun sonucu olarak gençler kimliksel ve siyasi açıdan geniş bir yelpaze ile karşılaşma şansı yakalıyor ve bireysel duruşlarını bu süreçte belirginleştiriyorlar.
- 4.** Eğitim ve gelir açısından avantajlı konumda olmak genelde bireyselleşmeyi güçlendiriyor. Tersten bakılırsa bireyselleşme isteği ile eğitim ve gelir olanakları peşinde olmak da anlamlı bulunuyor. Aynı şekilde şehrin merkezinde tutunmak bireyselleşme açısından olumlu rol oynuyor, çünkü merkezin çeşitliliği her türlü kimlikte ve görüşteki gencin 'var' olabilmesine izin veriyor.
- 5.** Bireyselleşme yönünde en etkili alanlardan birinin sosyal medya olduğu anlaşılıyor. Burada gençler çevrenin baskısı ve beklentisinden kurtularak tercih ettikleri 'dünyalara' tutunabiliyor. Öte yandan söz konusu imkanın ne denli özgürleştirici olduğu kuşkuyla, çünkü gençler sosyal medyayı dar gruplar oluşturma ve kutuplaştırma için de kullanabiliyor.

İstanbul: farklılıklar

Kimlikler arası bir mukayese yapıldığında bireyselleşme açısından iki farklılık dikkat çekiyor.

1. Kadının siyasallaşması Kürt ve Alevi ailelerde çok daha yaygın. Özellikle şehrin çeperinde yerleşik ailelerde ve aile içi tutuculuğun yoğun olduğu durumlarda bu örneklerle çok daha fazla rastlanabiliyor. Buna karşılık İslamcı ailelerde değişime direncin ya da aile içi bağların daha katı olduğu öne sürülebilir.
2. Kürt ve Alevi gençlerin yöneldikleri siyaset ve gruplaşmalar az sayıda ve aileler tarafından da biliniyor. Buna karşılık İslamcı gençlerin karşısında geniş bir siyaset ve örgütlenme yelpazesi mevcut. Bunun da İslamcı gençlerin aileden ilk kopuşunu zorlaştırdığı ileri sürülebilir. Öte yandan belirli bir cemaate dahil olmuş İslamcı gençlerin oradan da koparak bireysel siyasetlere yönelmelerine rastlanıyor. Cemaat yapılarının esnemesi ile birlikte birden fazla cemaatle ilişki kurma ve giderek bireysel bir tutum alma eğilimi ortaya çıkabiliyor.

Diyarbakır: ortak yönler

Kimliksel açıdan 'kendine ait' bir coğrafya içinde yaşamının bireyselleşme üzerinde olumlu etkileri olduğu söylenebilir.

1. Diyarbakır'daki gençlerde bireyselleşme arzusunun çok yoğun olduğu gözlemleniyor. Dil öğrenme ve seyahat öne çıkan istekler. Nispeten homojen bir çevrede yaşıyor olmanın aile baskısını yumuşattığı öne sürülebilir. Buna paralel olarak geleceğe umutlu bakma ve gelecek planı yapma isteğinin güçlü olduğu anlaşılıyor.
2. Daha bireyselleşmiş gözükken gençlerin, hangi siyasi kimliği benimserlerse benimsesinler, şiddete daha mesafeli durduğu gözlemleniyor.
3. Kadın hakları konusunun genelde ikincil olduğu düşünülüyor ve 'asıl' meselenin önüne geçmemesi gerektiği vurgulanıyor.

Diyarbakır: farklılıklar

Gençlerin arkadaş tercihinde Kürt ve İslamcı kimlikler içinde siyasallaşanlar arasında belirgin bir farklılık bulunuyor. Kürt kimliğini öne çıkaranlar siyaset ve ideoloji birlikteliğine önem veriyorlar ve bu ölçütün ağırlığı örgüt merkezine daha yakın duran gençlerde daha da belirginleşiyor. Oysa İslamcı kimliğini siyasallaştıran gençler için arkadaş tercihinde belirleyici unsur çevre ve cemaat.

Değerlendirme

Gençlerin bireyselleşmesinde geldikleri aile yapıları çok etkili gözüküyor. Bu açıdan bölgeler arasında anlamlı bir farklılık yok, çünkü İstanbul'daki aileler de genelde göçle gelerek şehrin çeperine yerleşmiş olanlar. Yine de İstanbul'da ailelerin daha korumacı oldukları ve bunun gençlerdeki baskı görme duygusunu artırdığı söylenebilir. Oysa Diyarbakır'da aileler gelenek olarak daha az tutucu olmasalar da gündelik hayatta yabancılaşma yaşamadıkları ölçüde gençleri daha serbest bırakabiliyorlar. Ayrıca genelde İslamcı ailelerin her iki bölgede de daha katı bir aile yapısına sahip olduğu görülüyor.

Her halükarda gençlerin genelinde aileden bağımsızlaşma, kendi hayatını yaşama ve geleceği kendi iradesi ile kurma arzusu kuvvetli. Ancak kimliksel açıdan bakıldığında belirgin farklılıklar da var. Kürt ve Alevi gençler ailelerinden koptuklarında siyasallaşma ile bireyselleşmeyi aynı sürecin parçası olarak yaşıyorlar. Öyle ki bazı gençler için bireyselleşme siyasallaşmanın sonucu gibi algılanabiliyor. Buna karşılık İslamcı gençler aileden uzaklaşmadan bir cemaatin

içine girebildikleri gibi, aileden uzaklaştıklarında da yine önce bir cemaatin parçası oluyorlar. Dolayısıyla ilk adımda bireyselleşmekten ziyade siyasallaşıyorlar. Ardından cemaate mesafe alma ve çoklu cemaat ilişkileri kurma süreci onları bireyselleştiriyor.

Bu farklı dinamiklere yol açan unsur Kürt, Alevi ve İslamcı siyasi/sosyal yapıların niteliği. Kürt siyasi ortamı tek bir örgüt tarafından domine edildiği ölçüde, Kürt gençler karşılarında dikey ve hiyerarşik bir örgütlenme buluyorlar. Aleviler açısından bu durum sosyal planda daha esnek olmakla birlikte, onlar da siyasi alanda yine tek bir hiyerarşik örgütlenmeye dahil olup olmama tercihi ile karşı karşıyalar. İslamcıların siyasi alanı ise yatay ve çok parçalı bir yapı arz ediyor. Dolayısıyla İslamcı gencin tercih yapma ve kendince ideolojik melezleşmelere yönelme ihtimali çok daha fazla olabiliyor.

Bireyselleşmenin genel olarak her kimlikten genç için özgürleştirici bir işlev gördüğü öne sürülebilir. Ancak bölgeler arasında bir farklılık da gözüküyor. Diyarbakır'da bireyselleşme koşulları daha zayıf görünmesine karşın, bireyselleşmenin olumlu sonuçları daha net. Oysa İstanbul'da bireyselleşme koşulları daha müsait ve zengin olmakla birlikte, sonuçlarının olumlu olup olmayacağı konusu muğlaklık taşıyor. Bunun nedeni Diyarbakır'da bireyselleşmenin nihayetinde sert siyasetlere de mesafe alma anlamına gelmesi. Ancak İstanbul ise aynı sonucu üretmeyebilmesi. Bireyselleşen genç kendi bireysel siyasetine yönelirken, bunun anlamı daha sert bir tutuma kayılması da olabiliyor.

Eylem/Şiddet

İstanbul: ortak yönler

Araştırma kapsamındaki gençlerin bakışıyla eylemin bizatihi olumlu bir anlamı olduğu anlaşılıyor. Kimlikten bağımsız olarak gençler eylem arayışı içindeler, eylem içinde kimlikleşiyorlar ve bu süreçte kişilik kazandıklarına inanıyorlar. Dolayısıyla eylem onlar için bir bireyselleşme ve özgürleşme aracı. Kişinin özelliklerini ve farklılıklarını öne çıkaran, onu saygınlığa taşıyan bir taşıyıcı. Öte yandan eylemden uzak durmanın zayıf ve kişiliksiz bir tutum olduğuna dair genel bir algı da gözlemleniyor.

Ancak eylemin özgürleştirici özelliği gençlerin ille de özgür düşünceye yaklaştığı anlamına gelmiyor. Nitekim kimlikten bağımsız olarak gençlerde otoriter zihniyetin hakim olduğu söylenebilir. Ötekilerin dışlayıcı tavırlarına karşılık 'bizim' de dışlayıcı davranmamız gerektiği fikri çok doğal kabul görüyor. Bunda yaşam alanlarının diğer kimliklerle paylaşılma zorunluluğunun ve onları birer tehdit olarak algılamanın etkisi olduğu açık.

İstanbul: farklılıklar

Kimlikler arasında şiddetin işlevi ve anlamlandırılması açısından belirgin bir farklılık var. Görüşülen Kürt gençleri için şiddet bir duygu boşalması. Var olan ve devam ettiği düşünülen mağduriyete karşı bir varoluş tepkisi. Alevi gençler içinse şiddet bir vicdani sorumluluğun uzantısı. Kendi kimliğinin masumiyetini kanıtlama işlevi olan bir yükümlülük. İslamcı gençler içinse şiddet haksız ve zalime ders vermenin aracı. Diğer bir deyişle şiddet görüşülen Kürt gençleri için daha ziyade psikolojik, Alevi gençleri için ideolojik, İslamcı gençler için ise siyasi bir işleve ve anlama sahip gözüküyor.

Diyarbakır: ortak yönler

Diyarbakır'da görüşülen Kürt ve İslamcı gençler arasında şiddete bakış açısından belirgin benzerlikler mevcut,

1. Şiddet kullanan örgütlenmeler ile onların uzantısı olarak görülen siyasi partiler arasında, gençleri kuşatan bir 'gri alan' bulunuyor ve gençlerin büyük çoğunluğu doğal sosyalizasyon süreçleri sayesinde kendilerini o gri alanın içinde buluyorlar. Bu noktada herhangi bir gencin hangi yöne gideceğini, ya da o alandan çıkıp çıkamayacağını öngörmek imkansız gibi.

2. Gençler şiddete ilkesel olarak karşı çıkıyorlar ama faydacı bir onaylamadan da uzak değiller. Bu onaylama gencin hangi siyasete bağlı hissettiği ve o siyasetin neresinde durduğu ile bağlantılı. Ancak genel bir gözlem olarak Kürt kimliğini siyaseten sahiplenen

gençlerin şiddeti işlevselleştiren bir faydacılığa daha yakın olduklarını söylemek mümkün. **3.** Her iki kimlikteki gençler için de, konu daha makro hale geldikçe ve coğrafi anlamda daha geniş bir alanı ilgilendirdikçe şiddetin kabullenilmesi daha kolay oluyor. Dolayısıyla Suriye’de şiddetin geçerliliği her iki kimlikteki gençlerce de kabul görüyor. Benzer şekilde konu daha ideolojik bir zemine oturduğu ölçüde şiddetin zihinlerde normalleştirilmesinin daha kolay olduğu anlaşılıyor.

Diyarbakır: farklılıklar

Şiddetin Türkiye’de geçerliliği konusunda Kürt ve İslamcı kimlikli gençler arasında belirgin bir ayrışma var. İslamcı gençler Türkiye’de sivil siyasetin esas olması gerektiğini, şiddete ancak çaresiz kalındığında müracaat edilmesi gerektiğine vurgu yapıyorlar. Oysa Kürt kimliğini öne çıkaran gençler şiddeti Türkiye’de de ‘kenarda’ tutmak gerektiğini savunuyor ve mücadele içinde meşru görülebileceğini ileri sürüyorlar.

Değerlendirme

Her iki bölgede de gençler için eylemlilik halinin doğal ve istenilir olduğunu gözlemlemek mümkün. Gençler kendi kimlikleri ve siyasi düşünceleri doğrultusunda bir şekilde eylemlerin içinde olma, katkı verme, paylaşma dürtüsü sergiliyor. Ancak iki bölge arasında eylem/şiddet ikilisi farklı şekilde anlam kazanıyor. İstanbul’daki gençler için eylemin kendisi anlamlı. Hemen hepsi şiddetin mümkünse olmaması gerektiği konusunda hemfikir ve şiddeti ilkesel olarak tartışma dışında tutma eğilimindedir. Buna karşılık Diyarbakır’da ‘eylem’ kelimesi hafif kalıyor. Gençler doğrudan şiddet üzerinde konuşmayı tercih ediyor ve hangi durumlarda şiddete taraf olabileceklerini söylüyorlar.

Bu farklılıkta temel etkenlerden biri genelde şiddetin söz konusu iki bölgede yaşanma biçiminin birbirine benzememesi. Gençleri kuşatan gündelik hayat da buna paralel olarak eylem ve şiddetin farklı işlevselleşmesi ile sonuçlanıyor. İstanbul’da eyleme katılım büyük ölçüde bireysel karar sonucu gerçekleşiyor. Katılmış olmanın anlamı da bireysel düzlemde veya dar gruplaşmalar içinde değer kazanıyor. Bu nedenle İstanbul’daki genç daha çoğul bir davranış skalasından tercihte bulunabiliyor ve bunun ‘kendi’ tercihi olduğunu önemsiyor. Diyarbakır’da ise eyleme katılım grup dinamiğinin sonucu ve siyasal mücadelenin gereği. Bu nedenle şiddet boyutu öne çıkıyor, çünkü siyasi karşılaşmanın ‘sertliği’ şiddeti olağanlaştırabiliyor.

Genel Değerlendirme

Şiddet kullanabilen siyaset ve örgütlenmelere yakın duran Kürt, Alevi ve İslamcı gençlerle yapılan görüşmeler iki temel eksen üzerinde değerlendirilebilir. Eldeki bulgular üzerinden söz konusu kimlikler arasındaki benzerlik ve farklılıklara bakılabileceği gibi, çalışmanın yürütüldüğü İstanbul ve Diyarbakır ortamı arasında mukayeseler de yapılabilir. Görüldüğü kadarıyla kimlikler arasında benzeşmeler farklılıklardan çok daha fazla. Bu benzeşmelerin kaynağı ise gençlerin yaşadıkları çevre ve ortamın nitelikleri... Öyle ki İstanbul veya Diyarbakır'da yaşamakta olan farklı kimlikteki gençlerin büyük ölçüde benzer siyasallaşma süreçlerinden geçtikleri öne sürülebilir. Buna karşılık bu iki şehir arasında siyasi ve toplumsal ortam açısından net ve derin bir ayrışma olduğu açık olarak görülebilir.

Bölgesel farklılık kimliksel ve ideolojik farklılıktan daha belirleyici olmakla birlikte söz konusu İslamcı gençleri Kürt ve Alevi gençlerden ayıran kritik bir nokta var: Kürt ve Alevi gençlerde siyasallaşma kendiliğinden bir bireyselleşmeye de karşılık gelmekle birlikte ideolojik melezleşme düşük. İslamcı gençlerde ise tam tersine siyasallaşma ilk etapta bireyselleşme ima etmese de, siyasetin içindeki arayışlar bireyselleşme üretiyor ve sonuçta ideolojik melezleşme yolunu açabiliyor.

İstanbul ve Diyarbakır arasında yapılacak bir mukayese ise bu üç kimliği de kapsayan benzerlik ve farklılıklara işaret ediyor.

Benzerlikler

Her iki bölgede de...

1. İdeoloji aynı kimliğe sahip olan gençleri tek bir bakış altında birleştiren bir üst dil işlevi görüyor ve sosyal/psikolojik bağlar oluşturuyor.
2. Bütün gençler onları kuşatan hayata duygusal tepkilerle yaklaşıyor ve mağduriyet söylemini sahipleniyorlar.
3. Hepsi büyük ölçüde ataerkil ve gençlerin özgürlüğü açısından tutucu özellikler taşıyan ailelerde yetişiyor.
4. Bütün gençlerde aileden kopma ve onu 'aşma' isteği var. Bağımsızlaşmak, kendi iradeleri ile hayatlarını planlamak, yeteneklerini geliştirmek istiyorlar.
5. Hepsi için eylemlilik hali kıymetli bir deneyim ve kişinin kendisini gerçekleştirme alanı.

Farklılıklar

Öte yandan iki şehir arasında tüm gençleri kuşatan ve etkileyen derin bir farklılık olduğu da görülüyor. Hayatın, geleceğin ve siyasetin algılanması ve değerlendirilmesi açısından gençler ayrılmış mikro dünyalarda yaşıyorlar.

İstanbul:

Gençler heterojen ve çeşitlilik içeren bir ortamda yaşadıkları ölçüde tehdit algısına sahipler. Kimliklerinin sürekli test ediliyor olduğunu hissederek kendilerini kanıtlama ihtiyacı içindeler. Dolayısıyla güven duyguları az. Buna karşılık korunma, içe kapanma ve ayakta kalmaya çalışma dürtüleri kuvvetli. Bu nedenle kimliklerini tahkim etme gereği duyuyor ve kimliklerinin dayandığı kültürel referanslara sığınıyorlar.

Hayat onlara parçalı (parçalanmış) bir gerçeklik olarak görünüyor ve gündelik hayatın belirsizlikleri önem kazanıyor. Sosyoekonomik sıkıntıları olan ailelerde gençler üzerindeki baskı artıyor. Mikro sorunlar öne çıkarken mücadele ve aktivizm bu dar sorun alanlarına yöneliyor. İdeolojik söylemle somut hayat arasındaki mesafe, ideolojinin gereklerini ikinci plana iterek onu kapsayıcı bir 'inanç' alanı niteliğine büründürüyor.

Böylece siyasallaşma daha bireysel bir süreç haline geliyor. Bireysel bakış ve arayışın uzantısı olarak çözümler de bireysel çerçeve içinde anlamlı bulunuyor. Buna gençlerin yükselme, merkezin parçası olma, etkinliğini artırma istekleri de ekleniyor. Eylemlere katılım bireysel algıyı ve tercihi yansıtırken, dar gruplar içinde anlam ve değer kazanıyor. Öte yandan bireyselleşme koşullarının müsait olmasına karşın, şiddete yatkınlık açısından çok farklı kişisel yollar ortaya çıkabiliyor.

Diyarbakır:

Kimliksel ve kültürel homojenliği yansıtan bir ortamda bulunan gençler yüksek bir özgüvene sahipler. Benzeşik kaygı ve bakışa sahip olunması grupsal veya cemaatsel yaklaşımları öne çıkarıyor. Sosyoekonomik koşulların arka planda kaldığı, ideolojik ortamın belirleyici olduğu bu atmosferde ideolojik söylemle hayatın gerekleri bütünleşiyor, koşullar ideolojik olarak algılanıyor ve ideoloji bir eylem alanı haline geliyor.

Gençler karşılarında bütünsel bir gerçeklik görüyorlar. Kimliğin nihai konumuna dair siyasi belirsizlik, büyük meseleleri, makro sorunları önemli kılıyor ve mücadeleyi de yine makro bir çerçeveye oturtuyor. Sorunlar geniş ölçekte ve genelde Kürt ya da İslamcı coğrafya perspektifi içinde algılanıyor. Dolayısıyla siyasi referanslar dile egemen oluyor ve toplumsal çözümler hedefleniyor.

Bireyselleşme koşullarının genelde zayıf olmakla birlikte, bunu gerçekleştirenler açısından sonucun olumlu olduğu görülüyor. Eylem siyasi duruşun doğal uzantısı olarak yaşanıyor ve şiddete geçiş de yine doğal dinamikler içinde yaşanıyor. Şiddet grup dinamiğinin sonucu olarak bir zorunluluk duygusu ile birlikte gidiyor ve uğruna mücadele verilen davanın gereği olarak anlam ve kıymet kazanıyor.

Son bir söz...

Siyasi ve ideolojik yönelimlerin, kimliksel hak taleplerinin haklı bulunduğu ve engellenemeyeceği bir dünyada demokratikleşmenin Türkiye için de kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu vurgulamakta yarar var. Ancak gençler açısından bakıldığında bu reform adımlarının yanı sıra gençlerin kamusal alanda daha özgür ve çeşitlenmiş imkanlara sahip olmalarını sağlayacak adımlar atmak gerekebileceği görülüyor.

Bu bağlamda beş noktanın altı çizilebilir:

Birincisi, küresel ortamın, onunla bütünleşen çok sayıda çevrenin ve sosyal medyanın gençler üzerindeki etkisi giderek daha fazla olacak.

İkincisi, gençler kendilerini küresel ve bölgesel meseleler üzerinden tanımlamaya, kendilerine bu perspektifle işlev biçmeye daha yatkın olacaklar.

Üçüncü olarak, ideolojik ortam açısından Türkiye içindeki bölgesel farklılıkların olumsuz etkisi önümüzdeki süreçte artacak.

Dördüncüsü, bu kaotik dinamik içinde gençlerin olumlu ve sağlıklı yönlendirilmesi, ancak onların özgürleşme, bireyselleşme ve kişiliklerini geliştirme dürtülerini besleyerek olabilecek.

Nihayet son nokta olarak, söz konusu bireyselleşmenin siyasetten uzaklaşma anlamına gelmeyebileceğini dikkate alarak, gençlerin siyasete müdahil olabilecekleri ya da kendilerini müdahil hissedebilecekleri bir kamusal alanın yaratılması, buna yönelik araçların çeşitlenmesi ve özgürleşmesi gerekecek.

Kamusal Politika ve Demokrasi Çalışmaları
Public Policy and Democracy Studies

ISBN 978-605-66456-3-1

Kore Şehitleri Cad. No: 38/3
Zincirlikuyu, 34394, İstanbul
T +90 212 217 75 65-66
F +90 212 347 18 86
E info@podem.org.tr
www.podem.org.tr